

Daniel Dąbrowski

Uniwersytet Szczeciński

daniel.dabrowski@usz.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3072-5267>

Wybrane zagadnienia odpowiedzialności operatora pocztowego za niewykonanie lub nienależyte wykonanie krajowej usługi pocztowej polegającej na przewozie przesyłek na tle odpowiedzialności przewoźnika

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2020.005>

1. Wprowadzenie

Regulacja prawna przewozów pocztowych od zawsze charakteryzowała się znaczną odrębnością w stosunku do unormowań dotyczących innych gałęzi przewozu. Wynika to ze szczególnego statusu tych przewozów, przez długi czas objętych monopolem państwowym i wykonywanych przez jeden powołany do tego podmiot, a także z ich specyficznej funkcji¹. Od dawna odmienne były też zasady odpowiedzialności poczty za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usług pocztowych. Już w 1919 r. weszło w życie rozporządzenie

¹ Por. na ten temat np. J. Gospodarek, *Prawo pocztowe i telekomunikacyjne*, Zielona Góra 1996, s. 21–24.

Ministra Poczty i Telegrafów dotyczące odpowiedzialności zarządu pocztowego za krajowe przesyłki pocztowe i telegramy². Ogólne zasady odpowiedzialności podmiotu świadczącego usługi pocztowe przewidziane w tym rozporządzeniu były przenoszone do kolejnych aktów prawnych regulujących działalność pocztową i – z pewnymi modyfikacjami – obowiązują do dnia dzisiejszego.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zasad odpowiedzialności operatora pocztowego za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usług pocztowych polegających na przewozie przesyłek. Analiza regulacji Prawa pocztowego³ zostanie dokonana na tle przepisów ustawy Prawo przewozowe⁴, będącej podstawowym aktem prawnym dotyczącym przewozów rzeczy w obrocie krajowym. Autor wskazuje na podobieństwa oraz rozbieżności między tymi regulacjami, jak również rozważa celowość utrzymywania odmiennej regulacji w odniesieniu do przewozów pocztowych wobec zmieniających się warunków rynkowych. Przedstawione zostały jedynie wybrane zagadnienia dotyczące odpowiedzialności z pominięciem kwestii trybu dochodzenia roszczeń, wygaśnięcia roszczeń oraz zasad określania osoby uprawnionej.

2. Pojęcie usługi pocztowej

Pojęcie usługi pocztowej zostało zdefiniowane w art. 2 ust. 1 pr.poczt. Przewozu przesyłek dotyczą przy tym dwa pierwsze punkty wskazanego przepisu. Zgodnie z nimi „Usługę pocztową stanowi, wykonywane w obrocie krajowym lub zagranicznym, zarobkowe:

- 1) realizowane łącznie lub rozdzielnie przyjmowanie, sortowanie, doręczanie przesyłek pocztowych oraz druków bezadresowych;

² Rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 29 sierpnia 1919 r. w przedmiocie odpowiedzialności zarządu pocztowego za krajowe przesyłki pocztowe i telegramy (Dz.U. Nr 78, poz. 441).

³ Ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2188 ze zm.), dalej: Prawo pocztowe lub pr.poczt.

⁴ Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 8), dalej: Prawo przewozowe lub pr.przew.

- 2) przemieszczanie przesyłek pocztowych oraz druków bezadresowych, jeżeli jest wykonywane łącznie z przynajmniej jedną spośród czynności, o których mowa w pkt 1 [...]

W świetle powyższej definicji sam przewóz (przemieszczanie) przesyłek pocztowych lub druków bezadresowych nie jest usługą pocztową. Konieczne jest, by oprócz przewozu (przemieszczania) operator pocztowy przyjmował przesyłki lub druki, sortował je lub doręczał⁵. Przewóz przesyłek pocztowych dokonywany w oderwaniu od czynności wymienionych w art. 2 ust. 1 pkt 1 pr.poczt. podlega reżimowi dotyczącemu danej gałęzi transportu, zwykle przepisom Prawa przewozowego.

Prawo pocztowe wyłącza jednak spod zakresu swojego zastosowania niektóre rodzaje działalności. Zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 2 pr.poczt. nie stanowi usługi pocztowej „przewóz rzeczy innych niż korespondencja, wykonywany na podstawie odrębnych przepisów”. Przepis ten budzi istotne wątpliwości. Założenie racjonalności prawodawcy nakazuje przyjąć, że w art. 2 ust. 2 pr.poczt. ujęto takie czynności, których wykonywanie – gdyby nie wyłączenie zawarte w tym przepisie – stanowiłoby świadczenie usług pocztowych⁶. Umieszczenie w tym przepisie przewozu rzeczy można by zatem uznać za nieporozumienie. Jak bowiem wskazano wyżej, sam przewóz rzeczy – w świetle art. 2 ust. 1 pkt 2 pr.poczt. – nie jest bowiem usługą pocztową, a stanowi ją tylko wtedy, gdy wykonywany jest łącznie z przynajmniej jedną spośród czynności, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 pr.poczt. Trzeba przyjąć, że zamiarem ustawodawcy było wyłączenie przewozu rzeczy wykonywanego na podstawie odrębnych przepisów z zakresu pojęcia „usługa pocztowa”, mimo wykonywania tego przewozu łącznie z którąkolwiek z czynności wskazanych w art. 2 ust. 1 pkt 1 pr.poczt.⁷ Za „odrębne przepisy”, o których mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2 pr.poczt., należy uznać na-

⁵ Por. S. Syp, w: *Prawo pocztowe. Komentarz*, red. M. Chołodecki, A. Piszcz, T. Skoczny, Warszawa 2018, art. 2, nb 11; M. Gaj, T. Laprus-Bałuka, A. Zaborska, *Prawo pocztowe. Komentarz*, Warszawa 2017, art. 2, nb 2.

⁶ Por. D. Dąbrowski, *Postal service, transport service, courier service – a few remarks in the context of the Postal Law Act 2012*, „European Journal of Service Management” 2018, No. 4, s. 73, DOI: 10.18276/ejism.2018.28/1-09.

⁷ Ibidem, s. 74.

tomiast np. przepisy Prawa lotniczego⁸ lub Prawa przewozowego⁹. Przyjęcie takiej interpretacji prowadzi do wniosku, że o tym, czy do danego przewozu znajdują zastosowanie przepisy Prawa pocztowego czy też Prawa przewozowego, decyduje wola stron. Jeśli strony zawrą umowę przewozu podlegającą reżimowi Prawa przewozowego, nie sposób uznać, że zawarta została umowa innego typu. W rezultacie to przewoźnik będzie decydował o reżimie prawnym znajdującym zastosowanie do danej umowy, gdyż to on przygotowuje wzorzec umowy akceptowany przez jego kontrahenta¹⁰.

3. Zasada odpowiedzialności operatora pocztowego za niewykonanie usług pocztowych i przesłanki egzoneracyjne

Prawo pocztowe zawiera ogólną zasadę, zgodnie z którą „do odpowiedzialności operatorów pocztowych za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usługi pocztowej stosuje się ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej” (art. 80 ust. 1 pr.poczt.). W istocie jednak kolejne przepisy ustawy w zasadniczy sposób zmieniają zasady odpowiedzialności operatora pocztowego w porównaniu z ogólnymi regułami kodeksu cywilnego.

Zgodnie z art. 87 ust. 3 pr.poczt. „Operator pocztowy, który zawarł umowę o świadczenie usługi pocztowej z nadawcą, odpowiada za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usługi pocztowej, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie nastąpiło:

- 1) wskutek siły wyższej;
- 2) z przyczyn występujących po stronie nadawcy lub adresata, niewywołanych winą operatora pocztowego;

⁸ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 1580 ze zm.).

⁹ Por. S. Syp, w: *Prawo pocztowe*, art. 2, nb 17; M. Gaj, T. Laprus-Bałuka, A. Zaborowska, *Prawo pocztowe*, art. 2, nb 3.

¹⁰ Szerzej na ten temat D. Dąbrowski, *Postal service*, s. 74.

- 3) z powodu naruszenia przez nadawcę lub adresata przepisów ustawy albo regulaminu świadczenia usług pocztowych lub powszechnych;
- 4) z powodu właściwości przesyłanej rzeczy.

Katalog przesłanek egzoneracyjnych jest w zasadniczej mierze (w pkt 1, 2 oraz 4) zbieżny z katalogiem zawartym w art. 65 ust. 2 pr.przew.¹¹ Swojego odpowiednika w Prawie przewozowym nie ma jedynie przesłanka określona w pkt 3. Wydaje się jednak, że wyróżnienie tej przesłanki jest zbędne. Naruszenie przez nadawcę lub adresata przepisów ustawy albo regulaminu jest bowiem jednocześnie przyczyną występującą po stronie nadawcy lub adresata (a zatem przesłanka określona w pkt 3 mieści się w przesłance z pkt 2).

Nie można zgodzić się ze stanowiskiem, zgodnie z którym art. 87 ust. 3 pr.poczt. „stanowi uszczegółowienie zasad odpowiedzialności kontraktowej z art. 471 k.c., nie modyfikując ich”¹². Jest wręcz przeciwnie. Przepis art. 87 ust. 3 pr.poczt. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 471 k.c. i wyklucza jego zastosowanie. Regulacja kodeksu cywilnego przewiduje odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania na zasadzie winy domniemanej. Dłużnik może zatem uwolnić się od odpowiedzialności, wykazując, że zachował należytą staranność. Przepis art. 87 ust. 3 pr.poczt. wprowadza natomiast odpowiedzialność operatora pocztowego na zasadzie ryzyka. Kwestia winy operatora pocztowego nie ma znaczenia dla jego odpowiedzialności. Jest to odpowiedzialność obiektywna, o czym świadczy enumeratywne wyliczenie przesłanek zwalniających, a także charakter tych przesłanek¹³.

¹¹ Szerzej na temat tych przesłanek na gruncie Prawa pocztowego por. np. P. Korycińska-Rządza, w: *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 11–14; M. Gaj, T. Laprus-Bałużka, A. Zaborowska, *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 3. Co do Prawa przewozowego por. np. K. Wesołowski, w: D. Ambrożuk, D. Dąbrowski, K. Wesołowski, *Prawo przewozowe. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 293–300; T. Szanciło, *Odpowiedzialność kontraktowa przewoźnika przy przewozie drogowym przesyłek towarowych*, Warszawa 2013, s. 249–295; M. Stec, *Umowa przewozu w transporcie towarowym*, Kraków 2005, s. 261–282.

¹² P. Korycińska-Rządza, w: *Prawo pocztowe*, art. 87, nb. 11.

¹³ Por. np. M. Kaliński, w: *System prawa prywatnego, t. 6, Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2018, s. 61–63. Por. też na tle wcześniejszej regulacji ustawy z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności

Trzeba też dodać, że oparcie odpowiedzialności operatora pocztowego (poczty) na zasadzie ryzyka ma długą tradycję historyczną i przewidziane było już we wspomnianym wyżej rozporządzeniu z 29 sierpnia 1919 r. Taka zasada odpowiedzialności powszechnie przyjmowana jest także w innych gałęziach przewozu, w szczególności w przewozach kolejowych, drogowych oraz lotniczych¹⁴.

Ustawa Prawo pocztowe (art. 87 ust. 3 zd. 2) wyraźnie rozstrzyga, że „Operator pocztowy, powołując się na jedną z przyczyn wymienionych w pkt 1–4, przedstawia dowód jej wystąpienia”. Odpowiednika tego przepisu nie ma w Prawie przewozowym. Nie budzi jednak wątpliwości, że w obydwu reżimach ciężar wykazania przesłanki egzoneracyjnej spoczywa na podmiocie ponoszącym odpowiedzialność. Przepisu art. 87 ust. 3 zd. 2 pr.poczt. nie można przy tym interpretować jako ograniczającego spektrum środków dowodowych, którymi może posłużyć się operator pocztowy. „Przedstawienie” dowodu wystąpienia przyczyny egzoneracyjnej powinno polegać na przywołaniu tej przyczyny, a w razie sporu sądowego, na wykazaniu inicjatywy dowodowej i zgłoszeniu odpowiednich wniosków dowodowych na fakt jej wystąpienia. Przepis art. 87 ust. 3 zd. 2 pr.poczt. stanowi zatem jedynie niezbyt zręczne, a jednocześnie zbędne określenie rozkładu ciężaru dowodu w sporze dotyczącym odpowiedzialności operatora pocztowego. Regulacja ta jest zbędna, gdyż sposób sformułowania art. 87 ust. 3 zd. 1 pr.poczt. poprzez wprowadzenie ogólnej zasady odpowiedzialności oraz przedstawienie wyjątków od tej zasady po zwrocie „chyba że” w sposób jednoznaczny reguluje rozkład ciężaru dowodu¹⁵.

(Dz.U. Nr 86, poz. 504): J. Gospodarek, *Prawo*, s. 166; idem, *Komentarz do ustawy o łączności i ordynacji pocztowej*, Warszawa 1994, s. 46. W odniesieniu do podobnej regulacji Prawa przewozowego patrz np. T. Szanciło, *Odpowiedzialność kontraktowa*, s. 169–170 i cytowana tam literatura.

¹⁴ O przyczynach zaostrzenia odpowiedzialności przewoźnika oraz kształtowaniu się zasad tej odpowiedzialności por. np. M. Stec, *Odpowiedzialność cywilna przewoźnika za szkody w przesyłce. Geneza, charakter prawny, granice*, Kraków 1993, s. 25–145.

¹⁵ Taki sposób regulacji przyjęty jest m.in. w przepisach o odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej zawartych w kodeksie cywilnym (np. art. 427, 429, 431 § 1, 434, 435 § 1, 471 k.c.).

Istotna różnica odpowiedzialności operatora pocztowego i przewoźnika polega m.in. na uregulowaniu w art. 65 ust. 3 pr.przew. tzw. szczególnych (uprzywilejowanych) przesłanek zwalniających. Odpowiednika tego przepisu nie ma w Prawie pocztowym. Wykazanie przez przewoźnika, że utrata, ubytek lub uszkodzenie mogły powstać z przyczyny stanowiącej przesłankę uprzywilejowaną, tworzy domniemanie prawne, że szkoda z nich wynikła. Przewoźnik musi zatem wykazać istnienie przesłanki uprzywilejowanej oraz jedynie uprawdopodobnić związek przyczynowy między tą przesłanką a szkodą, przy czym konieczne jest jednak uprawdopodobnienie tego związku w okolicznościach danego wypadku, a nie czysto teoretycznego¹⁶. Opisane unormowanie w istotnym stopniu poprawia sytuację przewoźnika w jego relacji z osobą uprawnioną, przenosząc na tę ostatnią inicjatywę w zakresie obalenia domniemania poprzez wykazanie, że szkoda nie wynikła jednak z przesłanki uprzywilejowanej (osoba uprawniona może przy tym wskazywać inną przyczynę szkody albo ograniczyć się do udowodnienia, że przesłanka uprzywilejowana nie stanowiła przyczyny szkody). Operator pocztowy nie ma natomiast możliwości korzystania z dobrodziejstwa przesłanek uprzywilejowanych¹⁷. Rozwiązanie takie należy uznać za trafne. Konstrukcja szczególnych przesłanek zwalniających zbyt uprzywilejowuje przewoźnika¹⁸. Ponadto mimo że funkcjonuje w prawie przewozowym od długiego czasu, w praktyce jej stosowanie jest bardzo trudne.

¹⁶ Szerzej na ten temat por. np. K. Wesołowski, w: D. Ambrożuk, D. Dąbrowski, K. Wesołowski, *Prawo przewozowe*, s. 291–292; T. Szanciło, *Odpowiedzialność kontraktowa*, s. 243–246.

¹⁷ Na marginesie można zauważyć, że w pierwszej regulacji odpowiedzialności za usługi pocztowe po odzyskaniu niepodległości przez Polskę przyjęto konstrukcję podobną do tej, jaka jest w Prawie przewozowym. Zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 29 sierpnia 1919 r. zarząd pocztowy nie ponosił odpowiedzialności za przesyłki pocztowe, jeżeli „zaginięcie, ubytek lub uszkodzenie powstały wskutek naturalnej właściwości przedmiotu, opakowania lub zamknięcia”. Zdanie drugie wskazanego przepisu przewidywało natomiast, że „W razie wątpliwości, czy szkoda powstała wskutek naturalnej właściwości przedmiotu, lub niedostatecznego opakowania, lub zamknięcia, uznaje się, że szkoda powstała z tych właśnie przyczyn”.

¹⁸ Por. M. Stec, *Umowa przewozu*, s. 263.

Zgodnie z art. 87 ust. 4 pr.poczt. „Operator wyznaczony odpowiada za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usługi powszechnej, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie nastąpiło wskutek strajku pracowników tego operatora przeprowadzonego zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami”. Przepis ten wprowadza zatem odmienne zasady odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usługi powszechnej¹⁹. Jego wykładnia budzi jednak istotne wątpliwości. Czy zawarta w nim przesłanka egzoneracyjna jest jedyną przesłanką, na jaką może powoływać się operator wyznaczony, czy też ma ona charakter dodatkowy w stosunku do przesłanek wynikających z art. 87 ust. 3 pr.poczt.? Reguły wykładni językowej nakazywałyby przyjąć, że ust. 3 i 4 art. 87 pozostają względem siebie w relacji *lex generalis–lex specialis*; art. 87 ust. 3 pr.poczt. wprowadza ogólną zasadę odpowiedzialności operatora pocztowego, natomiast art. 87 ust. 4 reguluje odpowiedzialność operatora pocztowego będącego operatorem wyznaczonym. Taka wykładnia prowadziłaby jednak do rezultatu trudnego do przyjęcia z przyczyn aksjologicznych. Nie sposób bowiem uznać, że strajk własnych pracowników jest jedyną przesłanką zwalniającą operatora wyznaczonego od odpowiedzialności, a nie zwalniają go siła wyższa, czy też przyczyny leżące po stronie nadawcy czy odbiorcy, niewywołane jego winą. Z tych względów należy uznać, że przesłanka egzoneracyjna wynikająca z art. 87 ust. 4 pr.poczt. jest przesłanką dodatkową (obok przesłanek z art. 87 ust. 3 pr.poczt.), na którą może powoływać się operator wyznaczony w razie niewykonania lub nienależytego wykonania usługi powszechnej²⁰. Trzeba przy tym podkreślić, że przesłanką zwalniającą jest jedynie strajk przeprowadzony zgodnie z obowiązującymi przepisami. Strajk nielegalny nie zwalnia operatora wyznaczonego z odpowiedzialności – strajk taki nie stanowi siły wyższej²¹, a zatem operator wyznaczony nie mógłby w celu zwolnie-

¹⁹ Pojęcie usługi powszechnej zostało zdefiniowane w art. 45 pr.poczt.

²⁰ Tak trafnie P. Korycińska-Rządza, w: *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 20; M. Gaj, T. Laprus-Bałuka, A. Zaborowska, *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 4.

²¹ Por. np. M. Stec, *Umowa przewozu*, s. 282. Zob. też P. Machnikowski, A. Śmieja, w: *System prawa prywatnego*, s. 613 (przypis 699).

nia się od odpowiedzialności powoływać się na art. 87 ust. 3 pkt 1 pr.poczt.

4. Zakres odpowiedzialności – ustalenie wysokości odszkodowania

Jedną z zasad odpowiedzialności odszkodowawczej jest zasada pełnego odszkodowania uregulowana w art. 361 § 2 k.c., zgodnie z którym naprawienie szkody obejmuje poniesioną stratę oraz utracone korzyści. Przepisy art. 88–90 pr.poczt. zawierają jednak odmienne zasady określające wysokość odszkodowania należnego osobie uprawnionej w razie niewykonania lub nienależytego wykonania usługi pocztowej. Inaczej przy tym określono wysokość odszkodowania w odniesieniu do usług powszechnych (art. 88 ust. 1 pr.poczt.) oraz usług niemających tego charakteru (art. 88 ust. 2 pr.poczt.), jak również w zakresie nienależytego wykonania usługi doręczenia przesyłek pocztowych na podstawie przepisów szczególnych (art. 89 pr.poczt.)²² i niedoręczenie kwoty określonej w przekazie pocztowym (art. 90 pr.poczt.).

W przypadku usług o charakterze powszechnym ustawodawca zdecydował o wprowadzeniu limitów odpowiedzialności za utratę przesyłki poleconej oraz paczki pocztowej. Odszkodowanie przysługuje wówczas w wysokości „żądaney przez nadawcę nie wyższej jednak niż pięćdziesięciokrotność opłaty pobranej przez operatora wyznaczonego za traktowanie przesyłki pocztowej jako przesyłki poleconey” (art. 88 ust. 1 pkt 1 pr.poczt. dotyczący przesyłek poleconych) albo „nie wyższej [...] niż dziesięciokrotność opłaty pobranej za jej nadanie (art. 88 ust. 1 pkt 2 pr.poczt. dotyczący paczek pocztowych). Limity te mają także zastosowanie w razie ubytku zawartości lub uszkodzenia paczki pocztowej lub przesyłki poleconey. Odszkodowanie przysługuje wówczas w wysokości żądanej przez nadawcę lub w wysokości zwykłej wartości utraconych lub

²² Chodzi tu o doręczenia dokonywane w postępowaniu cywilnym, karnym, administracyjnym i podatkowym.

uszkodzonych rzeczy nie wyższej jednak niż wspomniany limit (art. 88 ust. 1 pkt 4 pr.poczt.). Limity nie obowiązują natomiast w odniesieniu do przesyłek z zadeklarowaną wartością – w razie utraty takiej przesyłki odszkodowanie przysługuje w wysokości żądanej przez nadawcę, nie wyższej jednak niż zadeklarowana wartość przesyłki (art. 88 ust. 1 pkt 3 pr.poczt.), a w przypadku ubytku lub uszkodzenia zawartości – w wysokości zwykłej wartości utraconych lub uszkodzonych rzeczy, jednak także nie wyższej niż zadeklarowana wartość przesyłki (art. 88 ust. 1 pkt 5 i 6 oraz ust. 2 pr.poczt.). Ponadto określono także zryczałtowane odszkodowanie (które należałoby kwalifikować jako karę ustawową, o której mowa w art. 485 k.c.) za doręczenie przesyłki listowej rejestrowanej najszybszej kategorii w terminie późniejszym niż w czwartym dniu po dniu nadania²³.

W odniesieniu do usług pocztowych niebędących usługami powszechnymi wysokość odszkodowania ustalana jest w inny sposób. W przypadku utraty, ubytku lub uszkodzenia przesyłki pocztowej niebędącej przesyłką z korespondencją odszkodowanie przysługuje w wysokości nie wyższej niż zwykła wartość utraconych lub uszkodzonych rzeczy (art. 88 ust. 4 pkt 1 pr.poczt.), chyba że nadawca zadeklarował wartość przesyłki. W tym drugim przypadku odszkodowanie przysługuje w wysokości żądanej przez nadawcę, nie wyższej jednak niż zadeklarowana wartość przesyłki (art. 88 ust. 2 pr.poczt.). W odniesieniu do utraty przesyłki z korespondencją bądź opóźnienia ustawa przewiduje odszkodowanie zryczałtowane (karę ustawową)²⁴.

²³ Wysokość odszkodowania równa jest różnicy między opłatą za przesyłkę listową najszybszej kategorii danego przedziału wagowego a opłatą za taką przesyłkę niebędącą przesyłką najszybszej kategorii tego samego przedziału wagowego (art. 88 ust. 3 pr.poczt.).

²⁴ W przypadku utraty przesyłki z korespondencją odszkodowanie przysługuje w wysokości dziesięciokrotności opłaty za usługę, nie niższej jednak niż pięćdziesięciokrotność opłaty za traktowanie przesyłki listowej jako poleconej, określonej w cenniku usług powszechnych (art. 88 ust. 4 pkt 3 pr.poczt.). W przypadku opóźnienia należy się odszkodowanie „w wysokości nieprzekraczającej dwukrotności opłaty za usługę” (art. 88 ust. 4 pkt 4 pr.poczt.). Sposób sformułowania tego ostatniego przepisu może sugerować, że mamy tu

Porównując regulacje ustawy Prawo pocztowe (dotyczące przesyłek innych niż przesyłki z korespondencją) oraz ustawy Prawo przewozowe, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na limit odpowiedzialności istniejący w przypadku usług powszechnych dotyczących paczek pocztowych. Podobny limit nie istnieje w przypadku usług pocztowych niebędących usługami powszechnymi ani nie został przewidziany w ustawie Prawo przewozowe²⁵. Jest on jednak uzasadniony charakterem usług powszechnych i szczególną pozycją operatora wyznaczonego, na którym ciążyą określone obowiązki. Zważywszy na fakt możliwości deklaracji wartości przesyłki oraz skorzystania przez nadawcę z usług alternatywnych (zwłaszcza usług kurierskich), istnienie omawianego limitu nie wydaje się szczególnie niekorzystne z punktu widzenia klientów.

W przypadku usług powszechnych zastosowano ciekawą regulację, korzystną z punktu widzenia osoby uprawnionej, zgodnie z którą odszkodowanie w razie utraty paczki pocztowej przysługuje w wysokości żądanej przez nadawcę, nie wyższej jednak niż ustawowy limit. Nie jest zatem istotna rzeczywista wartość rzeczy znajdujących się w paczce pocztowej. Osoba uprawniona może więc – niezależnie od tej wartości – domagać się odszkodowania w maksymalnej wysokości, a operator wyznaczony nie ma prawa tego kwestionować. Zważywszy na trudności dowodowe w ustaleniu wartości rzeczy znajdujących się w paczce pocztowej, rozwiązanie takie jest trafne. Podobna reguła obowiązuje także przy stwierdzeniu ubytku oraz uszkodzenia zawartości. W takim przypadku jednak odszkodowanie przysługuje w wysokości żądanej przez nadawcę lub w wysokości zwykłej wartości utraconych lub uszkodzonych rzeczy, nie wyższej jednak od limitu. Zastosowanie przez ustawodawcę alternatywy „lub” budzi wątpliwości. Kto bowiem określa, czy operator wyznaczony ma zapłacić odszkodowanie w wysokości żądanej przez nadawcę, czy też w wysokości zwykłej wartości utra-

do czynienia z określeniem limitu odszkodowania, a osoba uprawniona musi udowodnić wysokość poniesionej szkody.

²⁵ Limity odpowiedzialności przewidziane zostały natomiast w międzynarodowych konwencjach dotyczących przewozu towarów.

conych lub uszkodzonych rzeczy? Można twierdzić, że zastosowanie znajdują w tym przypadku przepisy o zobowiązaniu przemiennym. Zgodnie z art. 365 § 1 k.c., „Jeżeli dłużnik jest zobowiązany w ten sposób, że wykonanie zobowiązania może nastąpić przez spełnienie jednego z kilku świadczeń (zobowiązanie przemienne), wybór świadczenia należy do dłużnika, chyba że z czynności prawnej, z ustawy lub z okoliczności wynika, iż uprawnionym do wyboru jest wierzyciel lub osoba trzecia”. Świadczenia, które ma spełnić dłużnik w ramach zobowiązania przemiennego, muszą być różne, natomiast nie jest wymagane, by były różnego rodzaju²⁶. Wydaje się zatem, że to operator wyznaczony decyduje, czy wypłaci odszkodowanie w wysokości żądanej przez nadawcę, czy też w wysokości zwykłej wartości uszkodzonych lub utraconych rzeczy. Z jednej strony takie rozwiązanie mogłoby wydawać się uzasadnione, gdyż odszkodowanie nie powinno prowadzić do wzbogacenia poszkodowanego. Z drugiej strony wypłata zwykłej wartości uszkodzonych lub utraconych rzeczy nie zawsze w pełni rekompensuje poniesioną szkodę. Trudno ustalić, jaki był cel ustawodawcy, i należy żałować, że omawiany przepis nie został sformułowany w sposób bardziej precyzyjny. Trzeba dodatkowo podkreślić, że jeśli operator wyznaczony podejmuje decyzję o wypłacie odszkodowania w wysokości zwykłej wartości uszkodzonych lub utraconych rzeczy, to na nim spoczywa ciężar dowodu określenia tej wysokości.

5. Zniesienie ograniczenia odpowiedzialności operatora pocztowego

Jedną z zasad prawa przewozowego – charakterystyczną dla uregulowań dotyczących właściwie wszystkich gałęzi transportu – jest zasada zniesienia ograniczenia odpowiedzialności w razie winy umyślnej lub zrównanego z nią niedbalstwa²⁷. Zbliżone rozwiązanie

²⁶ Por. T. Sójka, J. Stranz, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, red. M. Gutowski, Warszawa 2019, art. 365, nb 1; G. Kozieł, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2019, art. 365, nb 4.

²⁷ Por. np. D. Dąbrowski, *Luki prawne w wybranych konwencjach dotyczą-*

przyjęto w Prawie pocztowym. Zgodnie z art. 87 ust. 5 pr.poczt. „Operator pocztowy odpowiada za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usługi pocztowej w zakresie określonym ustawą, chyba że niewykonanie lub nienależyte jej wykonanie:

- 1) jest następstwem czynu niedozwolonego;
- 2) nastąpiło z winy umyślnej operatora;
- 3) jest wynikiem rażącego niedbalstwa operatora”.

Sposób sformułowania przepisu budzi pewne wątpliwości. W orzecznictwie oraz doktrynie wyrażono pogląd, że w razie wystąpienia którejkolwiek z przesłanek wyrażonej w tym przepisie operator ponosi odpowiedzialność na zasadach kodeksu cywilnego²⁸. Oznaczałoby to przejście na ogólne zasady odpowiedzialności kontraktowej (ewentualnie deliktowej). Pogląd taki należy uznać za błędny. Przepis odnosi się bowiem do zakresu odpowiedzialności operatora, a zatem do ograniczenia wysokości odszkodowania zgodnie z art. 88 pr.poczt., a nie do zasad tej odpowiedzialności przewidzianych w art. 87 ust. 3 lub 4 pr.poczt. Za taką wykładnią przepisu przemawia jego *ratio legis*, którym jest zaostrenie odpowiedzialności operatora pocztowego w razie wystąpienia po jego stronie winy kwalifikowanej lub czynu niedozwolonego. Przejście na zasady ogólne mogłoby bowiem być niekorzystne dla osoby uprawnionej. Wprawdzie w odniesieniu do zasady odpowiedzialności nie miałyby to większego znaczenia, ponieważ osoba uprawniona i tak musi udowodnić przesłanki z art. 87 ust. 5 pr.poczt., by skorzystać z możliwości stwarzanych przez ten przepis. Istotna jest jednak kwestia ciężaru dowodu w odniesieniu do wysokości szkody. Gdyby wystąpienie okoliczności z art. 87 ust. 5 pr.poczt. oznaczało przejście na zasady ogólne, osoba uprawniona nie mogłaby skorzystać ze zryczałtowanych odszkodowań przewidzianych w art. 88 ust. 1, 3 i 4 pr.poczt. Wykazanie wysokości szkody, np. przy przesyłce

cych umów przewozu i ich uzupełnianie, w: *Societates et obligationes – tradycja, współczesność, przyszłość. Księga jubileuszowa Profesora Jacka Napierały*, red. A. Olejniczak, T. Sójka, Poznań 2018, s. 97.

²⁸ Tak P. Korycińska-Rządza, w: *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 15; M. Gaj, T. Laprus-Bałuka, A. Zaborowska, *Prawo pocztowe*, art. 87, nb 4.

z korespondencją lub nawet przy paczce pocztowej, nie zawsze jest proste. Wina umyślna operatora mogłaby spowodować, że osoba uprawniona byłaby w mniej korzystnej sytuacji niż w przypadku braku zawinienia lub zawinienia niemającego charakteru winy umyślnej bądź rażącego niedbalstwa. Należy zatem przyjąć, że art. 87 ust. 5 pr.poczt. jedynie zdejmuje limity odpowiedzialności i pozwala osobie uprawnionej dochodzić odszkodowania w pełnej wysokości obejmującej stratę i utracone korzyści. Oczywiście w takim wypadku operator ponosi odpowiedzialność w granicach normalnego związku przyczynowego.

Przesłanki przewidziane w pkt 2 i 3 są takie same jak wynikające z art. 86 ustawy Prawo przewozowe. Przesłanka z pkt 1 nie występuje natomiast w żadnych innych aktach prawnych dotyczących przewozu towarów. Można nawet stwierdzić, że zasada przyjęta w międzynarodowych konwencjach przewozowych jest odwrotna. Zasady odpowiedzialności kontraktowej przewoźnika, uregulowane w tych konwencjach, znajdują bowiem zastosowanie także w sytuacji, w której podstawa roszczenia oparta została na przepisach krajowych dotyczących odpowiedzialności pozaumownej, w tym deliktowej²⁹. Konwencje te tworzą zatem tzw. jednolity system odpowiedzialności – taki sam dla odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej. Jest to rozwiązanie trafne, gdyż uniemożliwia obchodzenie regulacji konwencyjnych poprzez stosowanie przepisów o odpowiedzialności pozaumownej.

²⁹ Por. np. art. 28 konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów sporządzonej w Genewie dnia 19 maja 1956 r. (Dz.U. z 1962 r. Nr 49, poz. 238 ze zm.), art. 41 Przepisów ujednoczonych o umowie międzynarodowego przewozu towarów (CIM) – załącznika B do konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF) sporządzonej w Bernie dnia 9 maja 1980 r. (Dz.U. z 1985 r. Nr 34, poz. 158) zmienionej Protokołem sporządzonym w Wilnie dnia 3 czerwca 1999 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 100, poz. 674), art. 29 konwencji o ujednoczeniu niektórych prawideł dotyczących międzynarodowego przewozu lotniczego sporządzonej w Montrealu dnia 28 maja 1999 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 37, poz. 235). Szerzej na ten temat por. D. Dąbrowski, K. Garnowski, *Limitation of the liability of the employee and other persons for whom the carrier is responsible in the light of international transport conventions*, w: *MEDEA 2018 Gene/MEME/TECHNE: joint interdisciplinary*

Przesłanka przewidziana w art. 87 ust. 5 pkt 1 pr.poczt. budzi wątpliwości także z innych powodów. Czy pojęcie czynu niedozwolonego, o którym mowa w tym przepisie, odnosi się do czynu niedozwolonego operatora pocztowego (lub osób, za które ponosi odpowiedzialność), czy także do czynów niedozwolonych osób trzecich? Wykładnia językowa prowadziłaby do wniosku, że chodzi tu o każdy czyn niedozwolony. W pkt 2 i 3 wskazano wyraźnie, że wina umyślna bądź rażąco niedbalstwo muszą dotyczyć operatora. W pkt 1 brak natomiast takiej wskazówki. Odwołując się do reguł wykładni funkcjonalnej, należy jednak przyjąć, że chodzi wyłącznie o czyn niedozwolony operatora lub osoby, za którą ponosi on odpowiedzialność. Korzystne dla operatora ograniczenie zakresu odpowiedzialności jest związane z zaostrzeniem zasad jego odpowiedzialności. Operator pocztowy odpowiada np. za kradzież przesyłki przez osobę trzecią, nawet jeśli nie sposób zarzucić mu niedochowania należytej staranności. Zniesienie ograniczenia odpowiedzialności operatora w sytuacji, gdy szkoda wynikła z czynu niedozwolonego osoby trzeciej zaburzałaby równowagę stron wprowadzaną przez te przepisy. Należy zatem przyjąć zawężającą wykładnię art. 87 ust. 1 pkt 1 pr.poczt. i uznać, że mowa w tym przepisie wyłącznie o czynie niedozwolonym operatora. *De lege ferenda* trzeba by natomiast postulować usunięcie tej przesłanki i wprowadzenie regulacji na wzór zawartych w międzynarodowych konwencjach przewozowych przewidujących jednolity system odpowiedzialności.

6. Podsumowanie

W ostatnich latach doszło do bardzo dużych zmian na rynku usług pocztowych. Wskutek rozwoju technologicznego zmniejszyło się znaczenie przesyłek z korespondencją. Jednocześnie wzrosła liczba przesyłek zawierających rzeczy, co związane jest z rozwojem handlu elektronicznego. Zmniejsza się zatem wolumen usług tradycyjnych,

co rekompensowane jest wzrostem liczby przesyłek kurierskich³⁰. Doszło także do znacznej liberalizacji sektora usług pocztowych. Można również zauważyć, że usługi kurierskie upodabniają się w wielu aspektach do tradycyjnych usług przewozowych. Wskutek liberalizacji tych ostatnich trudno też odróżnić usługę kurierską od usługi pocztowej. Każę to postawić pytanie o celowość utrzymania odrębnej regulacji dotyczącej odpowiedzialności przewoźnika i operatora pocztowego. Niewątpliwie szczególne zasady odpowiedzialności muszą dotyczyć przesyłek z korespondencją. W odniesieniu do przewozu rzeczy wydaje się natomiast, że tylko w związku z usługami powszechnymi uzasadnione jest utrzymanie odrębnej regulacji. Co zaś tyczy się przewozów niemających takiego charakteru (zwłaszcza usług kurierskich) – należałoby dążyć do ujednoczenia zasad odpowiedzialności.

STRESZCZENIE

Wybrane zagadnienia odpowiedzialności operatora pocztowego
za niewykonanie lub nienależyte wykonanie
krajowej usługi pocztowej polegającej na przewozie przesyłek
na tle odpowiedzialności przewoźnika

W artykule przedstawiono zasady odpowiedzialności operatora pocztowego za niewykonanie lub nienależyte wykonanie usług pocztowych polegających na przewozie przesyłek. Analiza regulacji ustawy Prawo pocztowe została dokonana na tle przepisów Prawa przewozowego, które jest podstawowym aktem prawnym dotyczącym przewozów rzeczy w obrocie krajowym. Autor wskazuje na podobieństwa oraz rozbieżności między tymi regulacjami. W konkluzji autor stwierdza, że należy dążyć do ujednoczenia regulacji dotyczącej odpowiedzialności przewoźnika i operatora pocztowego za szkody w przewożonych przesyłkach.

³⁰ Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku pocztowego, Warszawa 2017, dostępny na <https://www.uke.gov.pl/akt/raport-o-stanie-ryнку-pocztowego-w-2018-roku,215.html> (dostęp: 27.01.2020).

Słowa kluczowe: odpowiedzialność operatora pocztowego; przewóz przesyłek; odpowiedzialność przewoźnika; usługi pocztowe; umowa przewozu; umowa o świadczenie usług pocztowych

SUMMARY

Selected issues of the postal operator's liability for non-performance or inadequate performance of domestic postal service concerning the carriage of goods with reference to the carrier's liability

The article presents the principles of postal operator's liability for non-performance or inadequate performance of postal services concerning the carriage of goods. The analysis of regulations of the Postal Law Act was made with reference to the Transport Law Act, which is the basic legal act concerning transport of goods in domestic traffic. The author indicates similarities and discrepancies between these regulations. In conclusion, the author states that it is necessary to strive for unification of the regulation concerning carrier's and postal operator's liability for damage in the transported goods.

Keywords: postal operators' liability; carriage of goods; carriers' liability; postal services; contract of carriage of goods; contract for the provision of postal services

BIBLIOGRAFIA

- Ambrożuk D., Dąbrowski D., Wesołowski K., *Prawo przewozowe. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Chołodecki M., Piszcz A., Skoczny T. (red.), *Prawo pocztowe. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Dąbrowski D., Garnowski K., *Limitation of the liability of the employee and other persons for whom the carrier is responsible in the light of international transport conventions*, w: *MEDEA 2018 Gene/MEME/TECHNE: joint interdisciplinary conferences*, red. A. Guskos, J. Rybicki, I. Gawłowicz, N. Guskos, Gdańsk 2019.
- Dąbrowski D., *Luki prawne w wybranych konwencjach dotyczących umów przewozu i ich uzupełnianie*, w: *Societates et obligationes – tradycja, współczesność, przyszłość. Księga jubileuszowa Profesora Jacka Napierały*, red. A. Olejniczak, T. Sójka, Poznań 2018.

- Dąbrowski D., *Postal service, transport service, courier service – a few remarks in the context of the Postal Law Act 2012*, „European Journal of Service Management” 2018, No. 4.
- Gaj M., Laprus-Bałuka T., Zaborowska A., *Prawo pocztowe. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Gospodarek J., *Komentarz do ustawy o łączności i ordynacji pocztowej*, Warszawa 1994.
- Gospodarek J., *Prawo pocztowe i telekomunikacyjne*, Zielona Góra 1996.
- Gutowski M. (red.), *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, Warszawa 2019.
- Olejniczak A. (red.), *System prawa prywatnego, t. 6, Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2018.
- Stec M., *Odpowiedzialność cywilna przewoźnika za szkody w przesyłce. Geneza, charakter prawny, granice*, Kraków 1993.
- Stec M., *Umowa przewozu w transporcie towarowym*, Kraków 2005.
- Szanciło T., *Odpowiedzialność kontraktowa przewoźnika przy przewozie drogowym przesyłek towarowych*, Warszawa 2013.
- Załucki M. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019.